

CINC ANYS PER INICIAR-NE LES OBRES DE RESTAURACIÓ

Sant Miquel dels Reis, un mort

Sant Miquel del Reis, un dels principals monuments del nostre país, magnífica mostra renaixentista, propietat de l'Ajuntament de València i de la Diputació, és utilitzat com a magatzem municipal. Un pla de restauració, que ja té més de cinc anys, no pot ser aplicat per falta de pressupost i de coordinació entre les institucions valencianes.

F. Garcia

«Sincerament, no crec que la restauració del monestir de Sant Miquel dels Reis es duga a terme. Essencialment, perquè no se sap massa bé quina destinació donar a aquest edifici, i, en segon lloc, perquè el cost de la restauració arriba als 1.000 milions de pessetes. A això cal afegir les dificultats que representa una opera-

ció d'aquest tipus, quan la propietat de l'edifici és compartida, i la llunyania d'aquest respecte al centre de la ciutat en el supòsit que esdevingués una institució cultural.» Aquesta és l'opinió d'Emili Giménez Julián, arquitecte, professor de Projectes en l'Escola d'Arquitectura de València i responsable de l'avantprojecte de restauració del monestir, juntament amb els també arquitectes Masià León i Sánchez Robles Beltran.

L'avantprojecte de Restauració del Monestir de Sant Miquel dels Reis és el primer que encarrega l'administració socialista valenciana (anys 79-80). L'edifici, la propietat del qual comparteixen actualment l'Ajuntament de la ciutat i la Diputació, és un antic convent jerònim. Arran de la desamortització, l'adquirí un francès, el qual no arribà a satisfer mai la quantitat estipulada per a la compra. Des d'aleshores, Sant Miquel dels Reis es-

Dalt i a l'esquerra, el monestir; baix, l'arquitecte Emili Giménez, responsable de l'avantprojecte.

tà en mans de l'administració local. L'avantprojecte, sol·licitat amb tanta urgència, dorm, tot esperant una ocasió millor. Potser la commemoració del cinqué centenari del descobriment d'Amèrica, amb motiu del qual el Ministeri de Cultura preveu augments considerables dels pressupostos de la Direcció General del Patrimoni Artístic, donarà l'empenta definitiva a la restauració.

Des de 1981, l'any en què els arquitectes van lliurar a l'administració l'avantprojecte de restauració del monestir de Sant Miquel dels Reis s'han esdevingut cinc anys de silenci oficial. «D'aleshores ençà —comenta Emili Giménez— les parts afectades només s'han reunit una volta per tractar del tema. Va ser pel juliol de 1984. En aquest encontre hi havia el director general de Patrimoni Artístic de la

Generalitat, Tomàs Llorenç; l'alcalde de València, Ricard Pérez Casado; el president de la Diputació, Antoni Asuncion, l'escultor Alfaro i jo mateix. Després de la reunió es va acordar que els propietaris de l'edifici posarien una quantitat inicial per començar les obres. Alhora, i després de sentir les queixes dels veïns d'Orriols —barri on es situa el monument— es va acordar que les escoles d'EGB i la guarderia que funcionaven en l'esplanada del monestir havien de desmuntar-se, davant el greu accident que es podia produir si queia alguna de les cornises en mal estat de conservació». Les obres, però, sembla que no començaran en molt de temps.

Cronologia de l'edifici

La construcció del monestir de Sant Miquel dels Reis té els orígens en una

petita abadia cistercenca construïda per l'abat de Valldigna, Arnau de Saranyó, al segle XIV. A mitjan segle XVI, el duc de Calàbria, marit de la reina Germana de Foix, pren possessió formal del monestir i mitjançant la intervenció personal de l'emperador Carles V en canvia l'advocació. De monestir cistercenc passà a ser jerònim, per voluntat expressa de la reina Germana en el seu testament, on especifica el seu desig de realitzar noves obres en l'edifici. Amb aquesta finalitat hi destina una part considerable de la seua renda i el seu patrimoni.

El 1548, l'arquitecte del duc de Calàbria, Joan de Vidanya, i Alonso de Covarrubias, arquitecte de l'emperador Carles i de la Seu de Toledo, en tracen les noves edificacions. El projecte Vidanya-Covarrubias utilitza l'església existent ampliant-la i modificant-la i la situa entre dos

claustres simètrics comunicats per una escala. En els plànols es contempla la possibilitat d'una ampliació futura de l'organisme arquitectònic. Breument, l'element més important del projecte és una gran escala monumental, situada en la capçalera de l'església, que, a més de lligar horitzontalment els dos claustres, comunicaria en sentit vertical les dues plantes de l'edifici i, així mateix, permetrà el pas entre l'interior d'aquest i els horts o dependències agrícoles.

Una vegada mort el duc de Calàbria, el 1550, les obres del monestir es paralitzen i no es reprendran fins al 1570. Però quedarien inacabades, ja que mai no s'arribaria a construir el segon dels claustres projectats.

Sant Miquel dels Reis constitueix el primer monument arquitectònic en importància del Renaixement al nostre país. Arran de la Desamortització, i tal com hem avançat, el monestir torna a ser propietat de l'Ajuntament i la Diputació. Així, esdevé presó a partir de finals del segle XIX, cosa que continua sent sota el règim franquista.

Els canvis produïts en l'edifici quan es convertí en penal n'havien deteriorat greument l'estructura; sobretot, una escala imperial que va projectar Cambra i el claustre de la dreta, on hi ha adossada una galeria que desvirtuava les proporcions originals del

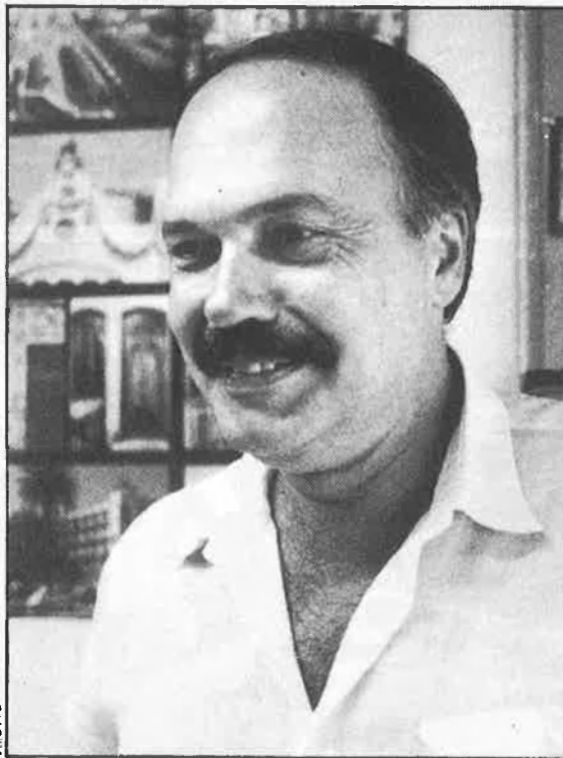
conjunt. La part de l'esplanada del monestir va ser ocupada per distintes aules d'EGB. Així mateix, hi havia instal·lada una guarderia i distintes dependències havien estat habilitades com a magatzems municipals.

En aquell moment, es considerà urgent prendre mesures sobre zones afectades per ensorrament, els cristalls dels lucernaris i l'apuntament de diverses voltes. Avui, i encara que no s'han dut a terme aquestes mesures, sí que s'observa una reforma rudimentària de les actuacions prescrites. Les escoles i la guarderia han desaparegut i l'edifici, encara continuen utilitzant-lo com a magatzem municipal.

Proposta d'intervenció

El mètode d'intervenció previst per a actuar sobre l'edifici està basat, se-

gons l'arquitecte Emili Giménez, en la següent premissa: «Fer que el conjunt parle per si sol a través d'una investigació a fons». Davant de les dues escoles més importants de restauració: la de Ruskin i la de Violet Leduc, es trià la darrera. Davant l'opinió de Ruskin, que s'hauria decantat per deixar l'edifici en l'estat en què estigués, intervenint només en zones afectades per enderroc, es prefereix el mètode Leduc, que defensa la reconstrucció científica d'allò que troba i propugna, que després d'una investigació exhaustiva, siga el mateix conjunt el que

Emili Giménez: «No crec que les obres es duguen a terme».

suggeresca les solucions per a intervenir-hi. La restauració, doncs, dependria, en última instància dels coneixements i les dades de què disposa el restaurador. Així, doncs, l'equip d'Emili Giménez buscà en textos d'il·lustrats castellans i valencians que van parlar de l'edifici, va consultar l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, el llibre d'obres del monestir que fou trobat en el transcurs de la investigació i la memòria del projecte original de Covarrubias.

A partir d'ací es va plantejar realitzar una intervenció en l'església, restaurant els frescos, polint-ne el paviment, netejant-ne les parets i l'altar, i disposant butaques a la nau i al cor. Un tal treball es realitzaria amb el claustre construït. La part més decisiva de la intervenció és l'acord pres per a enderrocar l'ala que constituïa el pe-

nal i la construcció, tal com es projectà, d'un segon claustre. Amb aquesta finalitat s'utilitzarien tècniques modernes, com ara el laser, per tallar la pedra i se'n trauria tanta com se'n necessitàs de les pedreres de Museros.

L'ús de l'edifici va ser previst en tres nivells: el primer, de divulgació, consistent en un museu permanent, sala de conferències, biblioteca i sala d'exposicions i auditori. Un segon nivell, d'investigació i docència, inclouria aules, seminaris i arxius, i quedaria instal·lat en la tercera planta. El tercer nivell, de difusió, ocuparia les antigues dependències conventuals de les plantes baixa i primera. En resum, la restauració de l'edifici es va fer pensant en un centre cultural, a mitjan camí entre el Pompidou de París i la Fundació Miró de Barcelona.

La gran escala imperial concebuda per Covarrubias es tornaria a construir a fi de recuperar la distribució axial del conjunt i es traslladaria la ja existent enfront de l'absis, a la cambra adossada al camí Reial.

Des que es va presentar l'avantprojecte, l'any 81, la restauració de Sant Miquel dels Reis ha esdevingut tema polític. Tots volen recuperar l'edifici, però ningú no sap massa bé per a què. ¡Li han adjudicat ja tants usos! Gran Biblioteca valenciana que centralitzaria les donacions que avui dia es realitzen, com la de Nicolau Primitiu o la futura de Sanchis Guarner, Centre d'Estudis Valencians, Arxiu de la Generalitat...

Mentre els polítics es posen d'acord, el monestir, amb els seus 16.000 metres quadrats de superfície edificada, continua immers en la seua història, amb un aire trist i vague de ruïna romàntica, cada dia menys salvable. Un mort que es llancen les distintes administracions. Tot això fa que Emili Giménez plantege com a única solució la intervenció des de Madrid: «Hauria de ser el mateix Ministeri de Cultura qui se n'encarregàs, a través de la Direcció General del Patrimoni, amb un patrimoni especial. Així, l'edifici es podria incloure en el conjunt de monuments que seran recuperats arran de la celebració del cinquè centenari del descobriment d'Amèrica».

Potser les institucions valencianes esperen les obres del *By-pass*. Així, el trànsit al costat del camí Reial minvaria i les comunicacions des del centre de la ciutat amb el monestir serien més fàcils. O, potser, Sant Miquel dels Reis espera el mateix final que el monestir de la Vallidigna. □